

La primera gran campanya repressiva contra el moviment catalanista

El ‘Missatge dels catalans a Grècia’ del 1897 va desfermar la primera gran campanya repressiva contra el catalanisme, i és l’origen remot de la caverna mediàtica. Ho recorda l’Acadèmia de Bones Lletres en un volum col·lectiu.

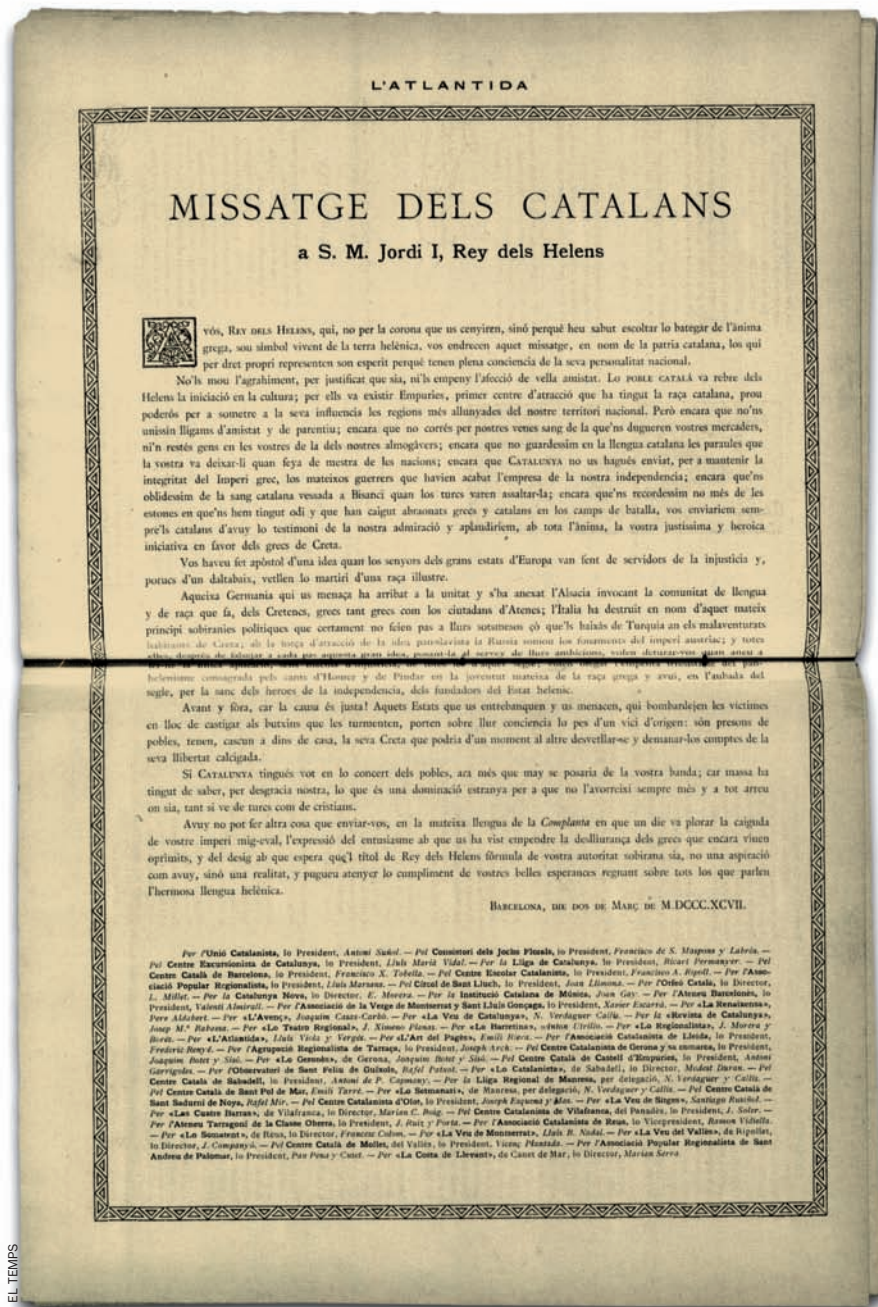
“Si Catalunya tingués vot en lo concert dels pobles, ara més que may se posaria de la vostra banda; que massa ha tingut de saber, per desgracia nostra, lo que es una dominació estranya per no aburrir-la sempre més y á tot arreu ahont sia, tant si ve de turchs com de cristians.”

Aquestes paraules, més que unes altres de més contundència que s’hagin pogut pronunciar i escriure en el curs de la història, van tenir una repercussió política incomparable, de gran importància —van obrir un capítol en la història del catalanisme i les relacions amb Espanya que arriba als nostres dies.

Hi ha un abans i un després d’aquestes paraules, a la història del país. El moviment catalanista en va sortir enfortit i es va fer més popular que mai.

A més, les paraules van ser l’esca de l’anticatalanisme, l’origen de la caverna mediàtica.

I, gràcies a la reacció crispada de la premsa madrilenya i a la repressió maldestra del govern espanyol —és la primera gran campanya repressiva contra el moviment catalanista—, el

EL TEMPS

El “Missatge dels catalans a S. M. Jordi I, rei dels hel·lens” va ser reproduït per diverses publicacions. L’Atlàntida, revista quinzenal de literatura, ciència i art, ho fa el primer d’abril del 1897.

món va poder descobrir l’existència de la *qüestió catalana*.

El paràgraf formava part d’un missatge adreçat a Jordi I, rei dels hel·lens,

animant-lo a alliberar Creta de la dominació turca i a incorporar l’illa.

L’escenificació del missatge, i el prestigi dels nombrosos signants del

text, representants d'entitats de pes, va intensificar-ne l'impacte.

A dos quarts de deu del vespre del dissabte dia 6 de març del 1897 van sortir de la seu de la Lliga de Catalunya de Barcelona els més destacats promotors i signants del manifest.

Acompanyats d'una considerable multitud de ciutadans de Barcelona i Catalunya, presidits pels representants de prop de 45 entitats polítiques, socials, culturals i periodístiques, adherides al manifest, van avançar pel carrer de Roger de Llúria fins arribar al consolat de Grècia, on ja hi havia una gentada esperant-los.

Un cop allí, el portaveu de la manifestació, el catedràtic, bizantinista i filohel·lè Antoni Rubió i Lluch, pronuncià en llengua grega unes paraules de salutació al cònsol grec Mutsópulos, i, després d'explicar-li el motiu de la concentració, Antoni Suñol, president de la Unió Catalanista, organitzadora de la manifestació, va llegir el missatge.

Seguidament, Suñol lliurà al cònsol una còpia de les seves paraules escrites sobre un bell pergami i el cònsol, al seu torn, va correspondre en francès la generositat dels catalans amb un discurs que va ser interromput qui-sap-les vegades pels aplaudiments encesos.

L'Orfeó Català, dirigit per Lluís Millet, i la coral Catalunya Nova, pel mestre Enric Morera, ja havien interpretat unes quantes cançons, tot esperant l'arribada de la comissió, com el "Cant de la Senyera" i l'himne de Grècia. I, en acabar l'acte, la policia va impedir que l'Orfeó Català, després de desfilar al llarg de la Gran Via, passés per la Rambla enarborant la senyera.

La policia també va impedir que el públic acompanyés l'Orfeó Català en el "Cant dels Segadors".

Entre els assistents a l'acte, hi trobem noms tan destacats com Joan Maragall, Enric Prat de la Riba, Josep Puig i Cadafalch, Narcís Verdager i Callís i Lluís Duran i Ventosa.

Commemoració. Cent anys després, i amb tota solemnitat, Catalunya va commemorar aquell acte de solidaritat amb el poble grec en una sessió acadèmica inspirada per Alexis Eudald Solà (1946-2001), professor de grec modern i cònsol honorari de Xipre, i presidida per Jordi Pujol, president de

Els estudiants exterioritzen per primer cop el seu catalanisme, constata L'Esquilla de la Torratxa, el 26 de març del 1897.

la Generalitat, sessió que va comptar amb la presència de representants del govern grec.

L'acte es va celebrar a la capella reial de Santa Àgata el 6 de març del 1997. Jordi Casassas i Imbert, catedràtic d'història, va situar el missatge en el context del catalanisme; Alexis Eudald Solà va traçar un perfil biogràfic de Rubió i Lluch; i el catedràtic de la Universitat de Creta i director de l'Institut Hel·lènic d'Estudis Bizantins i Postbizantins de Venècia, Nikólaos M. Panaiotakis, com a grec i cretenc, va descriure la situació política de l'illa de Creta, revoltada contra els turcs el 1897, abans que el president Pujol tanqués l'acte.

Alexis Eudald Solà tenia intenció d'aplegar la transcripció dels parlaments, inclòs el del president Pujol, en un volum, però no hi fou a temps: la mort li sobrevingué ben prematurament, el febrer del 2001.

Finalment, la carpeta amb les intervencions ha vist la llum a la col·lecció "Series Minor" de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, completada amb un proemi de Francesc Morfuleda i Caralt, professor de llengües clàssiques.

Seguint la voluntat de Solà, el llibre, *Missatge dels catalans a S. M. Jordi I, rei dels hel·lens*, és dedicat a la memòria de Nikólaos M. Panaiotakis (1935-1997). I és així perquè el professor

cretenc va morir poc després de la sessió de la capella reial i per a ell aquest esdeveniment constituï el darrer acte acadèmic en què prengué la paraula.

Tal com Solà va imaginar-lo, el volum reproduïx a la coberta la patriòtica imatge que figurava en la invitació de l'acte: l'impertèrrit portabandera de Salona fent onejar, el dia de Pasqua del 1821, l'estendard amb la creu de Sant Jordi i la inscripció revelada a Constantí —*en touto nika*, 'amb aquest signe venceràs'—, representats el 1825 pel pintor francès Louis Dupré en una il·lustració del llibre *Voyage à Athènes et à Constantinople*.

El volum reproduïx el missatge tal com es va publicar al diari *La Renaissance* el 7 de març del 1897. I també l'himne nacional de Grècia, l'"Himne a la Llibertat" del poeta Dioníssios Solomós, traduït d'Antoni Rubió i Lluch i que el professor va publicar a *La Veu de Catalunya* el 14 de març següent, dins d'un número especial del setmanari dedicat "als grechs-cristians de Creta rebel·lats contra la opressió turca", i a "la Grecia noble y heróyca defensora de sos fills desgraciats".

El catalanisme polític. L'episodi forma part destacada, segons que va dir Casassas i Imbert, del procés pel qual el catalanisme va abandonar els referents originals vuitcentistes —és a dir, regionalistes i culturals— i es va fer definitivament nacionalista i polític, "un procés de capital importància, en què es van posar les bases del catalanisme que hem tingut per referent fins als nostres dies".

El "Missatge als hel·lens" del 6 de març del 1897 va anar precedit d'un altre, promogut pel mateix motiu per Antoni Rubió i Lluch, llavors prestigiós i popular catedràtic de la Universitat de Barcelona, que aconseguia que les seves sessions fossin recollides per la premsa.

La caverna mediàtica neix el 1897, arran del "Missatge dels catalans a Grècia"

La Rebel·lió grega, de Louis Dupré, il·lustra el llibre *Missatge dels catalans a S. M. Jordi I, rei dels hel·lens*. El missatge sorgeix pel conflicte de Creta, caricaturitzat per *La Campana de Gràcia*.

Anava adreçat “a S. A. Lo Primpcep Jordi y á l'exèrcit expedicionari grech a Creta”, des de Catalunya, “poble cristià com Grècia i Creta”, i el van signar, el 19 de febrer anterior, 34 personalitats, a títol individual.

A més de Rubió i Lluch, hi trobem Josep Puig i Cadafalch i Francesc Carreras i Candi. Però no va tenir gaire repercussió. La seva importància rau en el fet que va provocar el segon.

Rubió i Lluch, hel·lenista. Rubió i Lluch mantenia una intensa relació epistolar amb alguns dels més importants intel·lectuals grecs de la fi de segle: d'historiadors, col·legues de la

universitat i arqueòlegs, a escriptors, molts dels quals tingué ocasió de conèixer personalment en els viatges que va fer a Grècia.

Per això –recordava Solà en el seu parlament ara editat– aquell hivern del 1897 en què el poble de Creta decidí de sacrificar-se fins a morir per a obtenir la llibertat i l'annexió a la pàtria grega, ell –profundament humà, profundament sensible i profundament grec– va creure que havia d'esperonar les entitats i associacions de Catalunya més sensibilitzades políticament perquè en vista de la gravetat dels fets es comprometessin amb un gest lleial i generós de solidaritat.

L'interès de Rubió per Grècia –ha vist l'historiador del catalanisme Jordi Llorens i Vila (*La Unió Catalanista i els orígens del catalanisme polític*, 1992)– ultrapassava el camp estrictament intel·lectual.

Per això l'any 1888 havia adreçat una “Salutació catalana al rei Jordi I amb motiu del seu 25è aniversari”, que fou publicada a la influent revista *Hestia* d'Atenes, òrgan dels intel·lectuals reformistes grecs.

Prat redacta el missatge. La iniciativa del primer missatge va ser recollida per la junta permanent de la Unió Catalanista, llavors presidida per Antoni Suñol. El jove activista Enric Prat de la Riba es va encarregar de redactar-lo i finalment el text fou revisat per Rubió i Lluch.

Antoni Suñol va encapçalar la llista de signatures, en nom de la Unió Catalanista.

A més dels directors de les nombroses publicacions periòdiques catalanes del moment –*L'Avenç*, *Lo Teatro Regional*, *La Veu de Montserrat*, *La Renaixensa*, *L'Atlàntida*, *Lo Catalanista*, *Lo Geronès*, *Lo Somatent...*–, van signar el missatge els presidents d'algunes de les més coneguts entitats, com el Centre Excursionista de Catalunya, el Círcol de Sant Lluç i, sobretot, l'Ateneu Barcelonès, llavors presidit per Valentí Almirall.

El diari *La Renaixensa* i el quinzenal *Lo Regionalista*, tots dos editats a Barcelona, van ser les publicacions que van dedicar més espai a l'acte del lliurament del missatge, a més de reproduir-lo, i de dedicar-hi diversos articles.

La reacció. La reacció arran del missatge, com recordava Casassas i Imbert, no va trigar a arribar. I va ser doble: per part del govern espanyol i per part de la premsa de Madrid.

Per una banda, el governador civil de Barcelona va emprendre, ben aviat, allò que Casassas considera que és “la primera gran campanya repressiva contra el moviment catalanista”.

O, com va dir Llorens i Vila, el missatge desferma “la primera repressió sistemàtica contra el catalanisme militant”.

Cal recordar que el govern de Madrid va aprofitar-se de la comoditat jurídica i policíaca que implicava el fet que restessin suspeses a la província de Barcelona, des del 8 de juny del 1896, les garanties constitucionals.

Van ser suspeses arran de l'atemptat anarquista amb bomba de la processó de Corpus, al carrer dels Canvis Nous, de Barcelona –amb el resultat de sis morts i uns quaranta ferits–, suspensió que no s'aixecà fins el 17 de desembre del 1897, atès que entremig es va produir el polèmic i vergonyant procés de Montjuïc.

I, per una altra banda, la premsa madrilenya va acusar els redactors del text de separatistes, i va arribar a l'insult clar i contundent, al menyspreu, fet que ajudà a desvetllar la consciència nacional de més catalans.

“Gairebé podem dir –llegim gràcies a la transcripció editada del parlament de l'historiador– que s'iniciava una cadena argumental que arriba fins als nostres dies.”

La repressió. La primera acció del govern civil va ser clausurar el diari *La Renaixensa* i el jove periòdic *Lo Regionalista*, i processar per uns articles Enric Prat de la Riba i Pere Aldavert, fundador i director del diari.

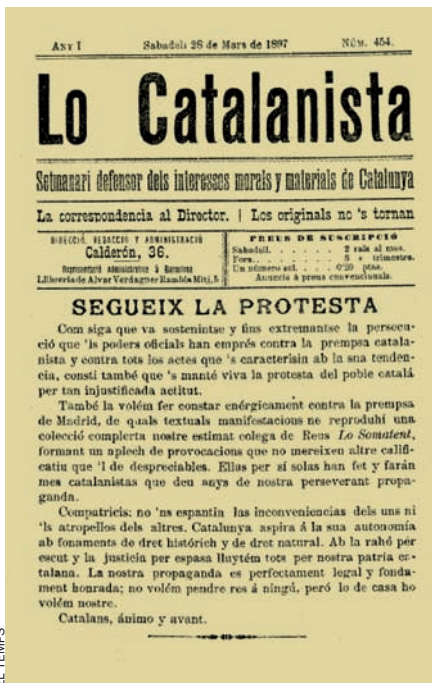
A més, va prohibir diversos actes, va negar nous permisos per a editar premsa en català, va impedir que es repartís premsa catalanista pels carrers i que les societats corals exhibissin els seus estandards. I també va segrestar alguns llibres, com un compendi de *Doctrina catalanista*.

Però els mitjans policíacs i judicials llavors eren els que eren i la repressió no va arribar fins on hauria volgut el govern de Madrid.

A. E. Solà ingressa a l'Acadèmia de Bones Lletres amb un discurs dedicat a Rubió i Lluch.

De manera que diverses publicacions van agafar el relleu dels dos periòdics suspesos i, a més de reproduir el missatge, van acollir més articles sobre la qüestió, i també articles de protesta contra la repressió, amb extenses citacions –comentades– dels insultants articles de la premsa de Madrid i fins i tot articles dedicats, a tall d'homenatge, a Prat de la Riba i Aldavert.

Lo Catalanista crítica el 28 de març la persecució contra la premsa catalana i la reacció de la premsa de Madrid. La Veu de Catalunya, el 14 de març, solidària, des del catalanisme, amb Grècia.

Algunes publicacions van dedicar-hi extensos números monogràfics, com *La Veu de Catalunya*, de Verdaguer i Callís, i la revista quinzenal *L'Atlàntida*, fundada per un grup d'amics de Jacint Verdaguer que l'havien creat per a posar-la a la seva disposició –quan el capellà poeta es trobava enfrontat amb l'Església–, perquè l'orientés i hi col·laborés.

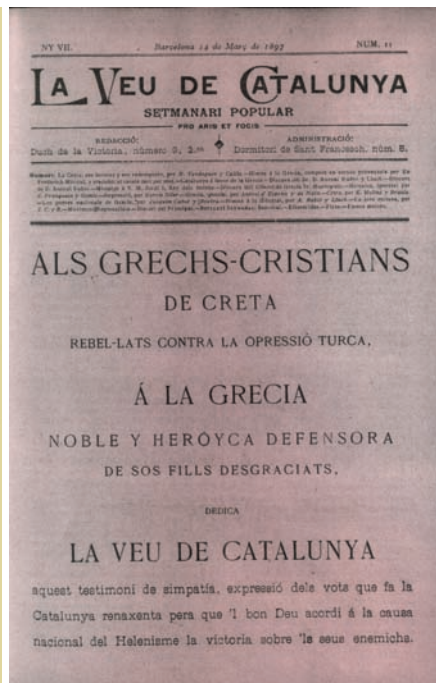
Ni la policia ni els jutges tampoc no van tenir prou mitjans per a impedir que Aldavert tornés a fer sortir *La Renaixensa*, primer com a suplement del periòdic reusenc *Lo Sometent*, amb un subtítol prou clar: “Escrit per los ex-redactors de *La Renaixensa*”, i després, ja amb el seu nom, des d'una impremta del Vendrell.

La premsa catalanista va poder explicar amb detall la persecució sofrida, i també la reacció de la premsa de Madrid.

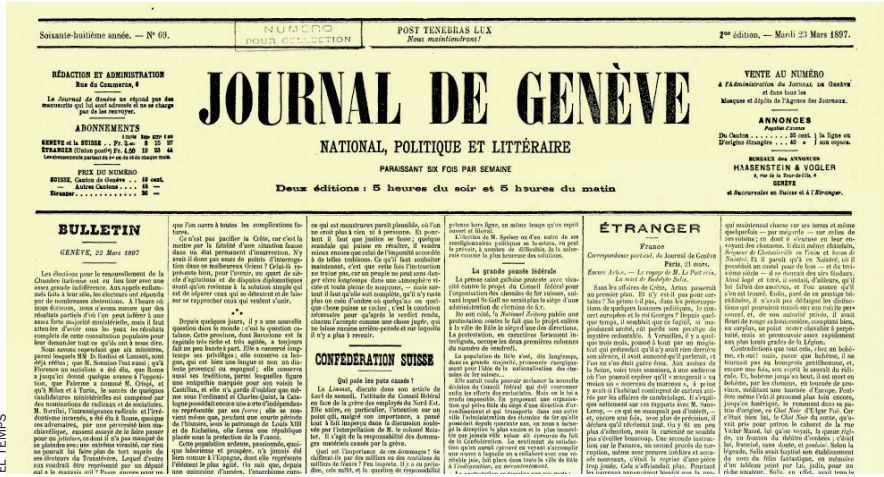
Ho fa el quinzenal *Lo Regionalista* de Girona, en el primer número del 15 d'abril del 1897.

I ho fan, amb insistència i fermesa, els setmanaris *Lo Catalanista*, de Sabadell, llegit a moltes ciutats, i *La Veu de Catalunya*.

La publicació de Sabadell és clara. Diu el 21 de març: “Un cop més el govern central s'ha discret a

El diari 'Journal de Genève' constata el 23 de març del 1897 que hi ha una nova qüestió al món, a qüestió catalana

El diari suís Journal de Genève diu a portada el 23 de març del 1897 que, de fa uns quants dies, hi ha una nova qüestió al món, la qüestió catalana. La premsa catalana se'n farà ressò.

exercir desemmascaradament sobre Catalunya la tirania que constantment hi exerceix d'una manera encoberta i traïdora.” I, sobre la suspensió de les garanties constitucionals, diu que s'aprofita per a esclavitzar el pensament i la paraula dels catalans “que defensen i prediquen legalment l'autonomia de sa Pàtria amb el plantejament del règim del Regionalisme a Espanya”.

En aquell editorial del 21 de març, el periòdic demana que “l'hegemonia castellana” tingui seny, que sàpiga que el Regionalisme és l'única salvació per a tot Espanya. Si no, “s'ensorrarà Catalunya en l'abim de la més corrupta degeneració, arrossegat a darrera seu, o potser empenyent al seu davant, a tot el desgavellat Estat Espanyol”.

Les mesures repressives provocaren una immediata mobilització del catalanisme organitzat —com recorda l'historiador Llorens i Vila— i que els catalanistes obtinguessin una creixent popularitat.

A Barcelona els universitaris es passejaven amb barretins en senyal de solidaritat amb els catalanistes perseguits.

L'Esquella de la Torratxa constata amb humor a la portada del número del 26 de març que l'estudiant que segueix la senyera amb barretina és el

“figurí de la setmana”, en una irònica secció de moda barcelonina.

Neix la caverna. La premsa de Madrid es va esplaiar, arran del “Misatge”, contra la cultura catalana i les reivindicacions catalanistes.

El *Imparcial* parla dels ànims degenerats dels literats regionals que dominen millor el dialecte (català) que no l'idioma (espanyol). La *Época* diu que els catalans són uns esclaus

La Campana de Gràcia constata al número de l'1 de maig del 1897 que encara resten suspeses les garanties constitucionals.

perdurables, perquè sempre han portat la dominació estrangera. I *La Iberia* tracta els catalans de “locos, gent bullanguera y perdida, mentecatos que no saben lo que piden, danzantes, desequilibrados”.

Els més moderats es limiten, amb bones paraules, a criticar les reivindicacions dels catalanistes.

En contrapartida, el País Basc, Navarra i Galícia, “com era d'esperar, s'han posat al costat de Catalunya i totes, per mitjà dels seus periòdics, han aixecat vertaders himnes d'indignació per la manera indecorosa, vil i injusta que hem estat tractats els catalanistes pels periòdics madrilenys i per les mesures arbitràries adoptades pels representants del poder central” (*Lo Catalanista*. 28 de març).

Els atacs de la premsa de Madrid van promoure l'atenció de la premsa estrangera i, gràcies a tota la polèmica, a l'insòlit to encès dels articles, el *Journal de Genève* va poder anunciar el 23 de març que havia aparegut una nova qüestió al món, la qüestió catalana.

Com constata *La Veu de Catalunya*, per primera vegada la premsa de França, Suïssa, Anglaterra i Alemanya han fet esment del catalanisme i les seves reivindicacions.

I això permet al director, Verdaguer i Callís, d'escriure el 4 d'abril: “La persecució decretada pels imprudents governants d'Espanya contra el catalanisme, ha revelat als ulls del món l'existència de la qüestió catalana.”

Plenitud catalanista. Ben aviat el catalanisme demostrà la seva capacitat de mobilització, constata Llorens i Vila: poques setmanes després d'iniciada la repressió governamental, la Unió Catalanista convoca a Girona una assemblea multitudinària, amb un èxit tal que assenyalava la màxima plenitud de l'entitat.

El moviment catalanista va saber aprofitar la situació. A la segona meitat del mateix març del 1897, recorda Casassas i Imbert, va llançar un nou full volant, *Al Poble Català*, del qual en van tirar 108.000 exemplars. Hi denunciava la repressió soferta i ho aprofitava per a detallar els punts essencials de la reivindicació política catalanista.

Lluís Bonada